

שורשי שירת הקודש, יוסף יהלום. ירושלים, מאגנס, תשע"ט. יד+284 עמ'. (02-6586659)
פרופ' יהלום הוא מוטיקי החוקרים באוניברסיטה העברית בענייני הפיוט הקדום, כתב הרבה והעמיד תלמידים הרבה. בספר זה הוא מתאר תופעות הקשורות לראשית עידן הפיוט

132 | המעין גיליון 232 • טבת תש"פ [ס.ב]

נתקבלו במערכת

שבתחילת תקופת הגאונים. מדובר על תקופה מסובכת בתולדות עם ישראל וארץ ישראל, במעבר מהשלטון הביזנטי הנוצרי הנוקשה לשלטון הפרסי ושוב לשלטון הביזנטי ואחריו הכיבוש המוסלמי, כאשר היישוב היהודי בארץ ישראל הולך ומתדלדל, אך מעיינות היצירה נובעים והולכים. בהשגחה אלוקית חלק גדול מהיצירה היהודית באותה תקופה הייתה יצירת הפיוטים, שלמרות שרק חלק מזערי מהם נותר עד ימינו בסידורי התפילה של העדות השונות, השפעתם עדיין גדולה על התפילות בכלל ובימי המועדים ובימים נוראים בפרט. הספר כולל עשרה פרקים המציגים את שירת בית הכנסת הקדומה במקום היוסדה - ארץ ישראל, והם עוסקים בצורה ובתוכן, בחרוזים ובצלילים, בתבניות וברעיונות, תוך נגיעה במדרשים בני אותם דורות שהם פן אחר של אותו סוג יצירה. מדי פעם מוצא המחבר קשר בין הדרכים האומנותיות של הפייטנים לבין תופעות תרבותיות-ספרותיות שהיו מקובלות בעמי האיזור. כמובן שהמחקרים נוגעים גם בתורת הסוד הקדומה שהיא עלומה בחלקה הגדול, בענייני נוסח התפילה בתקופת חז"ל ובדורות הסמוכים לה, ובפירושי מקרא על דרך הפשט והרמז והדרש והסוד שהיו חלק ניכר מחומר הגלם של הפייטנים. פרופ' יהלום מציג במהלך דבריו פיוטים שלמים מנוקדים ומבוארים, ובין השאר מראה ומוכיח ש'נתנה תוקף' הוא למעשה פיוט עתיק של ינאי, מראשוני הפייטנים הידועים בשמם ורבו של רבי אליעזר הקליר, פיוט שהנא חלק מפיוטי הקדושה שהם סוג מובחן של פיוטים, שמרוב חשיבותו וחביבותו נותר גם כאשר שאר חלקי הפיוט של ינאי נזנחו לטובת פיוטים מאוחרים יותר. המסורת המאוחרת על סיפור רבי אמנון ממגנצא באה למעשה לקשר בין מעשי קידוש השם המרובים של תקופת בעלי התוספות לבין הפיוט העתיק הזה שעוסק ביום הדין בבית דין של מעלה, והוא מרגש את המתפללים כולם עד היום. מפתחות מפורטים נועלים ספר מעניין זה.